

Тема. Література українського романтизму, його ідейно-художні особливості. **Поети-романтики** (П. Гулак-Артемівський «Рибалка», Є. Гребінка «Українська мелодія», В. Забіла «Соловей»). **Т. л. Романтизм, романс**

Мета. Допомогти учням ознайомитися з романтизмом як літературним напрямком, українськими поетами-романтиками, особливостями їх лірики; розвивати пам'ять, увагу, спостережливість, образне мислення, вміння аналізувати поетичні твори; виховувати любов до поетичного слова, шанобливе ставлення до засад народної моралі й етики.

Цілі.

Учні знатимуть: зміст літературознавчих понять романтизм, романс; зміст поезій поетів-романтиків.

Учні вмітимуть: виразно і вдумливо читати поезію, визначати її головні мотиви, художні особливості; проводити аналогії із власними спостереженнями та міркуваннями; проводити само оцінювання і планування на уроці.

Тип уроку. Урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання. Пам'ятка «Ідейно-художні особливості романтизму», портрети поетів-романтиків (П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, В. Забіли), бібліотечка їхніх творів, схема аналізу ліричного твору, аудіозаписи романсу «Не щебечи, соловейко», спів солов'я.

Методи, прийоми і форми роботи: «Створи лозунг», бесіда, групова робота, виразне читання, «Незакінчене речення», асоціювання, робота зі словником, робота в парах, робота з підручником (або пам'яткою), міні-дискусія, «Мікрофон», проектування.

Хід уроку

1. Мотиваційний етап.

1. *З'ясування емоційної готовності до уроку.* («Створи лозунг».)

Учні пишуть на аркуші паперу або в зошиті свій лозунг на урок – девіз, пораду – і дотримуються його протягом уроку. Наприклад, «Тримайся», «Все буде добре», «Я все зможу зробити», «Не завжди так буде», «Все минає, і це теж» і т.п. А який лозунг ви мені могли б запропонувати?

2. *Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.*

Вчитель. Всі ми сподіваємося на краще, мріємо про хороше. Я чи можна назвати нас романтиками?

А) *Асоціювання:* ключове слово «романтик».

Б) *Бесіда.*

- Хто такі романтики?

В) *Робота зі словником*

Романтизм – 1) ідейний і художній напрям у європейських та американських культурах кінця 18 – першої половини 20 ст.; 2) світобачення, якому властива ідеалізація дійсності, мрійливість.

Романтик – 1) прихильник романтизму; 2) особа, схильна до мрійливості; 3) особа, схильна до романтики.

Романтика – 1) те, що містить ідеї і почуття, які емоційно підносять людину; обстановка, умови життя, що сприяють емоційно-піднесеному світобаченню; 2) те саме, що й романтизм.

Г) Прослухайте *аудіозапис*. Романс «Не щебечи, соловейко» (вик. А. Солов'яненко, комп. Глінка, сл. В. Забіли)

З'ясуйте настрої пісні.

Чи можна її автора назвати романтиком? Чому?

Чи знаєте ви, хто автор слів, композитор?

2. Цілевизначення і планування.

1. *Представлення концепту теми.*

2. *Вибір цілей уроку із загального переліку.*

Загальний перелік цілей.

1*. Знати ідейно-художні особливості романтизму як художнього напрямку.

2*. Знати зміст понять «романс», «балада».

3*. Виразно читати поезії, визначати їх тему, ідею, головні мотиви.

4. Переказати сюжет творів.

5. Визначити риси характеру персонажів.

6*. Висловити власне ставлення до порушених автором проблем.

7. Виконати тестові завдання різних видів і рівнів.

8*. Проводити само оцінювання, планування роботи на уроці.

3. *Колективне планування роботи на уроці.*

План

1. Поняття про романтизм, його ідейно-художні особливості.

2. Творчість поетів-романтиків:

а) П. Гулак-Артемівський «Рибалка»;

б) Є. Гребінка «Українська мелодія»;

в) В. Забіла «Соловей».

3. Основні мотиви поезій українського романтизму.

3. Опрацювання навчального матеріалу.

1. Вступне слово вчителя. Романтичне зображення життя виникало паралельно з реалістичним ще в глибоку давнину. Виявилось воно у творах різних жанрів стародавніх літератур: в казках, легендах, міфах, пригодницьких повістях і романах, пізніше – в баладах.

У к. 18 ст. посилюються антифеодальний та національно-визвольні рухи у Європі. Люди гостро заперечують сучасний лад, але невиразно уявляють новий державний устрій, який міг би забезпечити щасливе життя всіх громадян. Звідси – занурення у мрійний світ, створений уявою. Таким чином виникає новий художній напрям – романтизм.

2. Ідейно-художні особливості романтизму.

Презентація (опрацювання теоретичного матеріалу)

У зошити записати 3 – 4 тези до теми.

3. Творчість поетів-романтиків.

Робота у групах: 1гр. – П. Гулак-Артемівський «Рибалка»;

2гр. – Є. Гребінка «Українська мелодія»;

3гр. – В. Забіла «Соловей»;

Завдання групам: підготувати презентацію поета-романтика і його вірш.

Групи мають роздатковий матеріал: текст вірша, схема аналізу ліричного твору.

4. *Представлення учнями результатів роботи.* Представники інших груп можуть ставити питання, що виникнуть в ході роботи.

У процесі презентації учні роблять записи у таблицю

Автор	Назва вірша	Головні мотиви

Учитель коротко розповідає про письменника перед виступом групи.

5. Робота з класом (Можна проводити після виступу кожної групи).

1. П. Гулак-Артемівський «Рибалка»

- Русалка звертається до Рибалки: «Зо мною будеш жить, як брат живе з сестрою». Чому ж герой все ж таки вирішує пірнути у воду? Чи лише через звабливість русалки?

- Чим Русалка нагадує сучасних дівчат?

2. Є. Гребінка «Українська мелодія»

Міні-дискусія. 1. Чому твір названо «Українська мелодія»?

2. Яким ви бачите життя матері без дочки?

3. З сюжетом якого твору перекликається зміст даної поезії?

(І.Котляревський. «Наталка Полтавка»). Хто із авторів реалістичніше змалював розв'язання даної проблеми? Чому?

4. Чи могла б подібна ситуація трапитись у наш час? Чому? Які цінності переважають сьогодні (моральні чи матеріальні)?

Що би ви порадили головній героїні? А сучасним молодим людям?

3. Прослухайте солов'їний спів в аудіозаписі.

- Які почуття і враження охопили вас, коли ви чули милозвучну мелодію?

- Яким чином спів солов'я з одного боку поділяє людське кохання, радість, а з іншого – оплакування біди, жалю?

В. Забіла «Соловей».

«Мікрофон» У чому вбачає щастя для себе герой поезії?

Щоб ви запропонували героєві, аби він припинив страждати, зробив власне життя щасливим?

«Незакінчене речення»: «Для мене щастя – це ... ».

6. Бесіда.

1. Що об'єднує сюжети творів поетів-романтиків?

2. Які основні мотиви поезій українського романтизму?

3. Яка поезія вас найбільше вразила і чому?

7. Проект «Квітка любові». Твори поетів-романтиків чарують нас своєю образністю, милозвучністю і водночас дозволяють осмислити сутність життя, неповторний світ людських почуттів, найпристрасніше з яких кохання.

Завдання. Створіть квітку любові (на її пелюстках запишіть ті почуття, які приносить людині кохання, про які писали поети-романтики, і, звичайно, висловіть власні думки).

8. Учитель. Отже, як бачимо, кохання має безліч відтінків і граней, як і світ, що оточує нас. Скільки навіює воно думок, переживань. І як би не змінювалось життя, а кохання завжди залишається коханням. Що ж означає любити? У вас все попереду, і кожен знайде свою відповідь у своєму серці. Любов – це щастя, навіть якщо вона нерозділена. Людина, яка здатна кохати, уже щаслива, вона має щире серце і відкриту душу. У Біблії сказано: «І коли маю дар пророкувати, і знаю всі таємниці і усе знання, і коли маю свою віру, щоб навіть гори переставляли, та любові не маю, то я ніщо! І коли я роздам усі мастки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любові не маю, - то пожитку не матиму жодного!»

4. Рефлексивно-оцінювальний етап.

1. «Мікрофон – 2». «На сьогоднішньому уроці я дізнався ..., мені найбільше сподобалось ... А тепер я хочу почути думку ...» (Перед тим, як передати мікрофон однокласникові, учень говорить кілька хороших слів про нього.)
2. Заповнення карток самооцінювання.

5. Домашнє завдання.

1. Обов'язкове.

Опрацювати матеріал підручника з даної теми (с. 170 – 180); одну поезію вивчити напам'ять (на вибір);

2. Індивідуально-групове.

1. Підготувати презентацію поета-романтика М. Петренка («Небо»).
2. Підготувати презентацію поета-романтика М. Костомарова («Соловейко»).
3. Підготувати повідомлення про представників «Руської трійці».
4. Підготувати презентацію поета-романтика М. Шашкевича («Веснівка»).

3. За бажанням.

Скласти аудіодиск романсів на слова поетів-романтиків.

Скласти власну поезію в дусі романтизму.

Інформація для вчителя

1. П. Гулак-Артемівський «Рибалка»

Переспів балади німецького поета Гете.

Тема. Розповідь про те, як молодий рибалка, піддавшись на вмовляння дівчини-русалки, пірнув у воду, щоб продовжити там своє життя, і пропав на дні ріки.

Ідея балади. Засудження соціальної несправедливості, яка штовхнула рибалку «в обійми» русалки, підлості, хитрості зі сторони дівчиноньки та нерозсудливості рибалки, який, тверезо не розібравшись у ситуації, поплатився життям.

Мотив. Кохання – зваба, що змушує людину без вагань проїнятися цим почуттям і насолоджуватися ним.

Настрій твору. Сумний.

Жанр. Балада (Це невеликий віршований твір, у якому розповідається про події та персонажів героїчного, історичного та фантастичного характеру. Особливості: висока емоційність, напружений сюжет, стислість).

Образи. Юний рибалка – «молоденький», «любенький», сумний, здатний до щирого кохання, легковажний, довірливий; це звичайний український парубок – бідняк. Русалка – зваблива, співуча, «косу зчісує, брівками моргає», спокусниця, переконлива і хитра.

Балада має виразні національні ознаки, наближений до фольклорного твору високою емоційністю (вживається багато окличних речень, звертань, вигуків), вживанням слів із зменшувально-пестливим значенням, використанням казково-легендарного сюжету.

2. Є. Гребінка «Українська мелодія»

Тема. Зображення турботи, переживання матері за майбутнє своєї доньки; сум, розпач дівчини, яка не може змиритися з думкою, що їй прийдеться жити з нелюбом, трагічне закінчення життя через кохання без взаємності.

Ідея. Засудження соціальної нерівності, яка призвела до трагічних наслідків – смертні бідної дівчини через небажання жити з багатим нелюбом.

Мотив. Возвеличення щирого почуття кохання, заради якого людина жертвує навіть власним життям.

Жанр. Інтимна лірика.

Настрій поезії. Журливий.

4. В. Забіла «Соловей».

Автобіографічні мотиви. По сусідству від його маєтку був хутір Матронівка, у якому мешкала заможна поміщицька родина Белозерських. Віктор палко закохався у Любов Белозерську (сестру Ганни Барвінок – дружину П. Куліша). Дівчина відповідала йому взаємністю. І характерами вони були подібні. Роман тривав два роки. Нарешті батьки дали згоду на одруження, відбулися заручини.

Проте їм не судилося бути разом. Недалеко від Белозерських купив маєток овдовілий поміщик Боголюбцев. Побачивши вродливу дівчину. Сорокарічний пан закохався в неї. Втрутився батько і присилував дочку вийти заміж за багатого...

Це драматичне кохання поселило у серці Віктора довічну журбу. Воно й обумовило написання ліричної поезії «Соловей», згодом інших віршів.

Тема. Відтворення страждань ліричного героя, яке поглиблюється співом солов'я, який своїм співом лише поглиблює душевні муки.

Ідея. Возвеличення чаруючої пісні солов'я, що здатний впливати на внутрішній стан людини, її почуття.

Мотив. Прекрасне почуття закоханості, коли світ насколо здається прекрасним, протиставляється почуттю суму, печалі, самотності, нерозділеного кохання.

Жанр. Інтимна лірика.

Настрій. Сумний.

Головний герой страждає, бо він бідний, безталанний, «без пари, без хати», не бачить коханої дівчини, солов'їна пісня «душу роздирає». Щастя він вбачає у коханій людині, душевній гармонії, достатку, власному помешканні.

